

Iván Soma¹

A kínai jog fejlődése a XX. században

Bevezetés

A világ jogrendszerei az írott és íratlan jogforrások alapján jöttek létre. A jogforrások mellett kiemelkedő szerepet játszanak a különböző területeken élő társadalmak. Minden társadalom más, a különbség pedig a közösség által ismert és elfogadott kultúrák, vallások, szokások miatt jött létre. Kína nagy történelmi múltra tekint vissza. A hosszú évszázadok alatt kialakult tradíciókat ma is ápolják és használják. A hagyományok egy társadalmilag kötött kultúrát hoztak létre, ami a jogrendszer és az igazságszolgáltatás fejlődését is akadályozta.

A XX. század folyamán Kína több politikai és társadalmi változást is tapasztalt, melyek miatt reformok kidolgozását és bevezetését hajtották végre. Ezek a reformok ma is próbálnak beilleszkedni a kínai jogrendszerbe, viszont az ország népessége és területe megnehezíti újítások teljeskörű beilleszkedését. Ebben a tanulmányban a reformok jelentőségét, a kiváltó okokat és a gyakorlatban való használatukat igyekszem bemutatni saját tudás és források segítségével.

1. A kínai jogi gondolkodás ágazatai

A kínai gondolkodást alapvetően négy irányzat határozta meg. A taoizmus, a konfucianizmus, a buddhizmus és a legalista irányzat. A kínai társadalom erősen épít ezekre az irányzatokra, ezért elengedhetetlen ismeretük, ha a kínai jogrendszert próbáljuk megérteni.²

A taoizmus *Lao-ce* kínai filozófustól származik, még az időszámításunk előtti 6. századból. A taoizmus sokkal inkább a társadalomra hatott, mint a jogra, ennek ellenére fontos róla említést tenni. A tanítás szerint az egész univerzumot egy elv irányítja. Az embereknek ezt az utat kell követniük, akkor minden rendben lesz a világban. Természetközpontú nézetről beszélünk, ami „*az örökkévalóságban való szemlélődő elmélyedés*” elvét hirdeti. Ez alapján a csendes, nyugodt szemlélődést támogatja, a cselekvéssel szemben. Az emberi cselekvésnek ellentmond, melynek eredményeként a jogot is rossznak, rend bontónak tekinti.³

A konfucianizmus ellentmond az inaktív életnek, de fontos számára a környezettel és a természettel való harmónia kialakítása és megőrzése. Létrehozója *Konfucius* szerint az emberi életet nem egy meghatározott elv, hanem a közösség által kigondolt és használt rítusok irányítják. Középpontja az erkölcs. Az emberek közti vitákat az erkölcs oldja meg, illetve ez tartja fenn a harmóniát a közösségben. Az erkölcs és tisztelet a kínai ember számára a legfontosabb és emiatt nagy értéket tulajdonítanak neki. A konfucianizmus szerint a császár isteni eredetű, de ha nem cselekszik tisztelettudóan, akkor leváltható.⁴

A legalista irányzat az időszámításunk előtti 5. századra vezethető vissza. Erre az időszakra voltak jellemzőek a fejedelmek közötti háborúk. Az irányzat követői szerint az ember önállóan nem képes megtalálni a megfelelő utat (*tao*), ezért szigorú törvények és rendeletek létrehozásával kell segíteni a társadalom helyes úton maradását. A szabályok és törvények

¹ Joghallgató, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

² MEZEI PÉTER: Betekintés a Kínai jog világába. In.: Badó Attila (szerk.): A jogrendszerek világa, Jogi alapismeretek. - Pro Talentis Universitas. - Szeged 2020. - 290-300 p.

³ MEZEI 2020, 290-291 p.

⁴ LEE, LUKE T. – LAI, WHALEN W.: *A kínai jog gondolkodás főbb irányai. A konfucianus, legalista és buddhista hagyomány.* In: Varga Csaba (szerk): Összehasonlító jogi kultúrák. Osiris. Budapest, 2000. 179-194 p.

ismerése mindenki számára kötelező. Továbbá kimondják, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő.⁵

Időszámításunk előtt 221-ben létrejön a *Csin-dinasztia*, ezzel véget érnek a fejedelmi harcok és megindul a legalista irányzat fejlődése. A legalista irányzat győzelme a konfucianizmus elv végét jelentette, követőit és tanításait egyaránt üldözték. Ennek ellenére a *Csin-dinasztiát* követő *Han-dinasztia* alatt létrejött egy konfuciánus-legalista egység és hagyomány.⁶

A konfuciánus-legalista hagyomány és a nyugati hagyományok összehasonlítása mutatja meg a kínai hagyományok jelentőségét. Ezzel a témával foglalkozott *Escarra* francia jogász is. *Escarra* szerint a keleti és a nyugati hagyományok közötti különbséget a jog mutatja ki a legjobban. A nyugati világ számára a jog a legnagyobb szentségnek számít és minden ember köteles követni, míg a kínaiaknál a jogot igen csekély becsben tartják.

A jognak két megközelítésmódját ismerjük Kínában: a *li* és a *fa*. A *li* a bűn elkövetése előtt tiltja a bűnt, míg a *fa* az elkövetés után büntet. Ha a két elv összeütközésbe került, a kínai társadalom mindig a *li* részesítette előnyben. A *li* az erkölcs, illem és a viselkedés szabályaiként fordítható. Az ötféle viszonyt is tartalmazza: uralkodó-alárendelt, apa-fia, férj-feleség, idősebb-fiatalabb, barát-barát. Szoros kapcsolatban áll a természet rendjével. A konfuciánusok szerint a kormányzásban az ember és a *li* a meghatározó. A *fa* gyakori fordítása a jog. A legalisták, büntetések kiszabásával akarták a jog iránti engedelmisséget elérni. Szerintük a kormányzásban fontos tényező a *fa*, vagyis a rendelet. A legalisták szerint a *fa* előtt mindenki egyenlő. *T'ang* törvénykönyvben így rendelkezik: „A *litől* eltérni a jogi szankciók hatáskörébe esik. A *li* megsértése büntetést von maga után.”. A *li* és a *fa* kiegészítői egymásnak, ez a vonás kétezeregyszáz éven át, ma is érvényes.⁷

A buddhista vallás központi eleme a *samsara*, az újjászületéssel való megszabadulás. A *Buddha-Dharma* az igazság vagy a Megvilágosodott Törvény. Két jogi intézménye a *síla* és a *vinaya* volt. A laikusok számára Buddha öt parancsa (*pancasíla*) volt tudott: élet védelme, a hazugság tiltása, a lopás tiltása, a házasságtörés tiltása, az alkoholfogyasztás tiltása. A *noviciusoknak* ezen felül további öt *sílát* kellett követniük. A *vinaya* a szerzetesek által követett szabályrendszer volt. A *vinaya* a kínai megfelelője a *lü*.⁸

A szerzetesi élet szabályai a *lü*-ben foglalt jogok mondják ki. Körülbelül kétszázötven rendelkezés. A *vinaya* a szerzetesek személyes és közösségi viselkedését szabályozza. A *vinaya* hatalmas tiszteletet kapott Kínában, az első olyan jog, amit a még a szabályzatot alkotó mesternek is követnie kellett.⁹

A *Buddha-Dharma* feszültséget eredményezett az állam és a vallás között. Buddhához fűző lojalitás miatt sokan elhagyták családjukat, amit nagykorúak lettek és szerzetessé váltak. A család szentségét gyengítette. Tanításaik tagadták a király jogának létezését (*wang-fa, fo-fa*). A buddhista közösségeknek (*sangha*) és az államnak egymás mellett kellett élnie. Szerintük minden ember, a királyok is, Buddha gyermekei és csak neki tartoznak hűséggel.¹⁰

2. Kínai jog története

Korábban már kifejtettem, hogy a kínai jog alapvetően a konfuciánus filozófiára épül. A buddhizmus korábbi térhódításai jelentősen csökkentették a kínai hagyományokat, főleg a család szentségét, ezért nem akartak újabb változásokat létrehozni, mivel azok tovább sérthették a tradíciókat. Kínai elzárkózott a világ elől és csak a 19. században kezdett újra nyitni. A

⁵ LEE-LAI 2000, 179-182p.

⁶ LEE-LAI 2000, 179-182 p.

⁷ LEE-LAI 2000, 179-182 p.

⁸ LEE-LAI 2000, 183-191 p.

⁹ LEE-LAI 2000, 183-191 p.

¹⁰ LEE-LAI 2000, 183-191 p.

buddhizmus ellenére a közösség fontos szerepe megmaradt. A közösség érdekei fontosabbak voltak a magántulajdonnál, emiatt nem alakultak ki magánjogi normák, ez azt eredményezte, hogy nem jelent meg az önálló polgári igazságszolgáltatás.

Az ópiumháború elvesztése miatt, Kína kénytelen volt a nagyhatalmak felé nyitni. Gazdasági és politikai engedményeket adtak a külföldieknek, ami miatt nőtt az idegen gyűlölet Kínában. A boxerlázadás tört ki a XX. század legelején. A lázadásokat az váltotta ki, hogy a nagyhatalmak felosztották Kínát maguk között. Az elégedetlenkedés hatására megindult egy nagyfokú kodifikációs változtatás. 50 új rendeletet adott ki a császár, majd 1903-ban megjelent az első kereskedelmi kódex, 1910-ben a büntetőjogi, 1911-ben a magánjogi törvénykönyv is létrejött.¹¹

A reformkorszak kiemelkedő alakja *Shen Jiaben* volt. Szerinte a reformok alapját, a kínai hagyományokhoz kell egyeztetni, de lényegében nyugati minták átvétele és megreformálása a cél. Emellett kiemelte a jogelméleti kutatások fontosságát.¹² A kínai hagyományok alapjaikban tartalmazzák a jog elutasítását, ezért *Shen Jiaben* által hangsúlyozott összeegyeztető munkálatok főleg a hagyományok gyengüléséhez vezetett, de sosem tűnt el.

1911-ben kitört az októberi forradalom, amelynek következtében a császárság eltöröltődött és létrejött a kínai Köztársaság. A modern civiljogi gondolkodásmódja miatt a BGB volt az alapja a kínai alkotmánynak. A jogátvétel fél évszázadig tartott, mivel a feudális társadalom még hiányzott Kínában. A BGB eredményezte a magánjog megjelenését Kínában, végre elkülönült a végrehajtói, a törvényhozói és a bírói hatalom. Az újítások ellenére megmaradtak hagyományos elemek, mint például a békéltetés elve vagy a bírák a törvények mellett a konfuciánus tanokat is használnak.¹³ Felmerül a kérdés, hogy az ilyen fokú ragaszkodás a hagyományokhoz, mennyire segítette vagy gátolta a kínai jog fejlődését? A történelem során a jog mindig a hagyományokból, a szokásjogból fejlődött ki, így nem meglepő az, hogy Kínában is a régi hagyományok adnak alapot és mutatnak irányt a jogfejlődés számára. Ha a szokásjogot mellőzésével egy a társadalomtól távoli és idegen jogot kapunk. Az persze igaz lehet, hogy Kínában a hagyományoknak nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint bárhol máshol.

1949. október 1.-én kikiáltják a népköztársaságot, Marxista-leninista elméleteken alapuló államforma alakul ki. A nyugati törvényeket eltörölték, illetve lecserélték szovjet jogszabályokra. 1950-es években létrejön a polgári eljárásjogi, büntető anyagi jogi és eljárásjogi törvény. 1954-ben elfogadják a sztálini alkotmány mintájára készített alaptörvényt. A teljes igazságszolgáltatási rendszer kiépítése megkezdődött. 1960-ban elszakadnak a Szovjetuniótól, mivel Kína számára fontossá váltak a társadalmi reformok, melyeket nem támogattak a Szovjetunióban.¹⁴

1960-as években megindul a kulturális forradalom, ennek hatására felleptek az értelmiség, a nyugati világ és a politikai rend ellenségeivel szemben. Rengeteg emlékművet semmisítettek meg, egyetemet zártak be. A magánjogi viták rendezésére felállított bizottságot megszüntették. Szakítottak a konfucianizmussal. *Mao Tse Tung* halálát követően kezdődött el a kínai kommunizmus átalakulása. Új alkotmányt fogadtak el 1978-ban és rugalmas politikát hirdettek ki. Cél a szociális jogállam és piacgazdaság létrehozása.¹⁵

3. Igazságszolgáltatás bemutatás és fejlődése

¹¹ MEZEI 2020, 293 p.

¹² MEZEI 2020, 293 p.

¹³ BARTHA ILDIKÓ – MEZEI PÉTER – PAKSY MÁTÉ, A római-germán jogcsalád. In.: Badó Attila (szerk.): A jogrendszerek világa, Jogi alapismeretek.- Pro Talenti Universitas.- Szeged 2020.- 47-50 p.

¹⁴ MEZEI 2020, 294 p.

¹⁵ MEZEI 2020, 294 p.

A kínai igazságszolgáltatás kifejlődését és független működését több tényező is hátráltatta a történelem során. A konfucianizmus, mint alapelv nagy hatást gyakorolt, a minek következtében a vitás ügyeket békés vitarendezéssel oldották meg, ez nagyban csökkentette a bírók gyakorlati tevékenységét. Emiatt igen kevés bíróra volt szükség és a bírói rendszer sem volt fontos.¹⁶

A kulturális forradalom után a népbíróságokra főleg párthoz közeli embereket emelték be, sokszor a néphadsereg volt tisztjei. Koncepciós perek, aki ellenkezett azt a párt eltávolította. Az igazságszolgáltatás egyáltalán nem volt független a párttól. A bírói rendszer kiforratlanságát jelzi, hogy nem kellett jogi végzettség ahhoz, hogy valakiből bíró váljon. A feltételek a 23. életkor betöltése, megfelelő politikai beállítottság és iskolázottság (középszintű elvégezte).¹⁷

A bírói rendszer egyik újítása, az idős bírák szakmai felkészítése, hiszen ők a kommunista rendszer miatt, igen kevés tapasztalatot szereztek. Ennek megoldására olyan egyetemeket, iskolákat hoztak létre, ami átképezi az idős bírakat. Az „új generációs” bírák és jogászok már magasabb szintű oktatást és szakmai képzést kapnak. Általánosságban kijelenthető, hogy ma már szakmailag magasabb szinten van a kínai igazságszolgáltatás mint a 60-as és 70-es években volt. 1979-ben merül fel a magasabb szakmai tapasztalatra az igény, így a frissen végzett jogászok először segédként dolgoztak a bíróságokon.¹⁸

Az igazságszolgáltatás függetlenedése még mai nap sem mondható teljesnek. A bírák kinevezése és elmozdítása a politikai szervek hatáskörébe tartozik, a Legfelsőbb Bíróság elnökét az Országos Népi Gyűlés választja. Emiatt a bírák döntéseit sokszor nem a jogszabályok, hanem a párt vélekedése határozza meg. A bírói társadalom létszámának 90%-a tagja a Kommunista Pártnak. Persze általánosságban a bírák és a bíróságok függetlensége sokat javult és javul, de még mindig nem önálló szervként működnek.¹⁹

A 80-as években megnőtt a magánjogi peres esetek száma, ennek több oka is volt. Egyik oka a gazdasági fejlődés és új nemzetközi szerződések létrejöttével és kialakulásával egyre több feladata volt a bíróságoknak. A másik ok a konfucianizmussal való szakítás, azt eredményezte, hogy a társadalom már nem hitt a békés vitarendezés elvében és peres úton próbálják saját igazuk érvényesítését. A kis falvak továbbra is őrzik a békés vitarendezés elvét, de a nagyvárosokban ezt már képtelenek használni. A megnövekedett perek száma, megnövelte a jogászok és bírák létszámát. 2018-as adatok szerint 125.000 bíró dolgozott Kínában.²⁰

Az eljárásjog területén a feleknek kell összegyűjteni a bizonyítékokat, a bíró ezek alapján hozza meg a döntését. Az eljárás segítésére a bírónak van lehetősége bizonyítékok kutatására és hozatalára. A büntetőügyek rengeteg problémával küszködnek. A rendőrség sokszor gátolja a védőként szolgáló ügyvédek munkáját. A beismerő vallomások során a kínzás mindennapos használatban van, továbbá Kínában még mindig léteznek halálos büntetések, emiatt évek óta itt a legmagasabb a kivégzéseknek a száma.²¹

Fontos megemlíteni a mediációs bizottságok. A mediációs eljárás lényege a kompromisszumos megoldás. Ezek a bizottságok gyorsan közkedvelté váltak Kínában, hiszen évezredek hagyományokon alapul, továbbá az eljárást lefolytató mediátorok száma több milliós volt. Magánjogi vitákban hoztak döntéseket, a felek meghallgatása után. A békéltetőket a helyi közösség választja, de az Igazságügyi Minisztérium ellenőrző hatást gyakorol, így ez a szféra sem mentes az állami befolyástól.²² A mediációs bíróságok és a békés vitarendezés a kínai hagyományok utolsó maradványai. Mindkét intézmény alapja, hogy a peres felek számára

¹⁶ COHEN, A. JEROME: *Reforming China's Civil Procedure: Judging the Courts*. The American Journal of Comparative Law, Autumn, 1997, Vol. 45, No. 4, 793-804 p.

¹⁷ COHEN 1997, 793-804 p.

¹⁸ COHEN 1997, 793-804 p.

¹⁹ COHEN 1997, 793-804 p.

²⁰ COHEN 1997, 793-804 p.

²¹ MEZEI 2020, 295-298 p.

²² MEZEI 2020, 297 p.

megfelelő és kiegyenlített ítéletet hozzanak A népköztársaság idején végrehajtott koncepciók perек miatt, sokan inkább e két intézmény elé vitték vitás ügyeiket. Számomra érdekes, hogy manapság a mindennapi életünkben mennyire fontos szerepet játszik a kompromisszum, viszont a kompromisszumra épülő a mediációs és a békés vitarendezés intézményét nem vette át egyik európai jogrendszer sem.

Ma az igazságszolgáltatás négy szintű Kínában. A Legfelsőbb Népi Bíróság alatt három szint található: körzeti bíróságok, amelyek elsőfokú hatáskörrel rendelkeznek, vannak köztes és tartományi felsőbbbíróságok, ahol elsőfokú ügyek és fellebbviteli ügyek is zajlanak. Emellett Kínába létrejöttek speciális bíróságok, ilyen a hadi-, tengerészeti- és vasúti- bíróság. Ezek a bíróságok csak az adott területet érintő ügyekben hoznak döntést. A Legfelsőbb Népi Bíróság jogalkalmazás mellett értelmező hatással is bír, főleg a joghézagok betöltésére.²³

4. Jogi oktatás és szakma fejlődése

A mai értelemben vett jogászok 1900 körül jelentek meg Kínában. A formális jogászképzés 1909-ben kezdődött el. 1949 után a jogászi szakma a társadalom (főleg a kommunista párt) szemében ellenségessé vált, mivel ők az előző rendszer „uralkodó rétegét szolgálták”. Ennek hatására a legtöbb jogász elhagyta az országot. A néhány megmaradt jogász pedig abbahagyta a szakmát a kulturális forradalom következtében.²⁴

1950-es évek végére a jogászi rendszer a nyugati kapitalista államok jelképévé vált, amit fel kell számolni. 1957-ben 2800 hivatalos jogász volt Kínában. A fejletlen gazdaság és ipar miatt sem volt nagy igény a jogászokra, emellett a társadalmi nézetei tovább rontották a helyzetet. A kulturális forradalom következtében az amúgy is gyenge jogászi szerkezet, tovább gyengült. A forradalom idején az igazságügyi rendszer irányítását egy-egy személy vagy politikai csoport vette át. A politikai hatás miatt rengeteg ártatlan áldozata volt ennek a korszaknak. Mindez eredményezte, hogy 1976-ban neki látnak a jogászi rendszer újbóli megszervezésének.²⁵

A jogászi szakma helyreállítása több mozzanatról állt. 1970-es években új jogszabályokat hoznak létre, például: büntetőjog, házassági jog, cserejog. Az új szabályok miatt, bonyolult lett a jogrendszer, emiatt sok helyen képzett jogászokat vettek fel és alkalmaztak. 1979-ben a kormány felállítja a büntetőjogi eljárásban a jogászi részvételt, újból létrehozza az Igazságügyi Minisztériumot. 1980-ban kiadják az első olyan törvényt, ami a jogászok által követendő szabályokat és utasításokat határozza meg. 1986-tól az egyetem teljesítését követően jogászi szakvizsgát kell tennie annak, aki jogász szeretne lenni. A reformoknak köszönhetően a jogászok és a jogi irodák száma is növekedésnek indult.²⁶

1996-ig a „szocialista állam dolgozójaként” hívták őket és így voltak tagjai a társadalomnak, viszont ebben az évben adták ki azt a törvényt, ami kimondja, hogy diplomával rendelkező gyakorló szakemberek, akik a társadalmi érdekekben nyújtanak jogi szolgáltatást. A törvény továbbá a jogászi hivatás függetlenségét is biztosítani kívánja az állammal szemben. Ez a függetlenség a gyakorlatban nem mindig jelenik meg, az állam itt is sokszor beavatkozik a jogászok és ügyvédek munkáiba. Egy kimutatás alapján a megkérdezett jogászok 94%-át már korlátozták állami szervek.²⁷

A kínai társadalom a Kommunista Párt és kulturális forradalom idején megszüntették a jogászi szakmát, majd pár évtizeddel később a társadalom kodifikációs törekvései és igényei miatt éledt újjá a szakma. Remek példája annak, hogy egy fejlődő ország számára

²³ MEZEI 2020, 295 p.

²⁴ ZHENG, R. Henry: *The Evolving Role of Lawyers and Legal Practice in China*, The American Journal of Comparative Law, Summer, 1988, Vol. 36, No. 3 (Summer, 1988), pp. 473-524

²⁵ ZHENG 1988, 473-524 p.

²⁶ ZHENG 1988, 473-524 p.

²⁷ MEZEI 2020, 299 p.

elengedhetetlenek azok a szakemberek, akik a jogot és a törvényeket alkotják. Összeségében kijelenthető, hogy az újra létrehozott jogász professzió sokat fejlődött és erősödött. Az állam által folyamatosan létrehozott jogszabályok értelmezésére elengedhetetlen lett a jogász szakma. A belföldi és nemzetközi gazdasági szabályok és normák megértésére a jogászok képesek. Napjainkban 200.000 ügyvéd van Kínában. Érdekes, hogy Kínában csak kínai ügyvédek és jogászok járhatnak el. Ezt azt jelenti, hogy a több ezer külföldi cég, nem hozhatja a saját külföldi jogászeit, hanem kötelesek kínai jogászt fogadni, aki majd képviseli őket a bíróságon.²⁸

5. Reformok hatásai a különböző területeken

1987 után a bíróságok elkezdtek használni az újonnan létrehozott reformokat és szabályokat. Ezeknek a használata már eltérő a gyakorlatban. *Margaret Y. K. Woo és Yaxin Wang: Civil Justice in China: An Empirical Study of Courts in Three Provinces* tanulmányában három különböző bíróságot hasonlítanak össze Kínában.

Az ország méretei miatt, társadalmi különbségek alakultak ki. Az ország belseje felé haladva egyre kevesebb nagyváros helyezkedik el. A városok (főleg a kereskedelem miatt) a kikötők közelében jöttek létre, emiatt a városokban nagyobb gazdaság jött létre, ami a társadalmi és technikai fejlődést is segítette. A tanulmányban a három bíróság elhelyezkedése nagyon fontos, hiszen ez határozza meg összetételüket és fejlettségüket.

A tanulmány kimondja, hogy az 1991-ben kiadott *civile procedure code*, ami a magánjogi és büntetőjogi eljárások szabályait vizsgálja át, a gyakorlatban már nem feltétlenül érvényesül. Nem csak ez, de a legtöbb újonnan hozott szabály nem tud a gyakorlatban érvényesülni, ennek legnagyobb indoka a fejlettség hiánya a szegényebb területek bíróságain.

A szerzők rávilágítanak arra a tényre, hogy a perek drágák, sok az idő csúszás, általános a korrupció és sokszor fennáll a jogképtelenség helyzete is, ezek a tényezők az indiai igazságszolgáltatási rendszert juttatja eszembe. 2001-ben a rendszer egyszerűsítésére a Felsőbíróság összevonta a polgári és gazdasági pereket. A tanulmány ezeket a pereket elemzi, mégpedig az igazságszolgáltatás középső szintjein, (három szintből áll az igazságszolgáltatási rendszer). A gazdasági fellendülés következtében megnőtt a vállalatok létszáma, ezzel együtt a perbe résztvevő jogi személyek száma is.

A tanulmány pontos megértéséhez ismernünk kell a három bíróság földrajzi és gazdasági helyzetét is. Az első térség *Guangdong*, ami a *Zhujiang* folyó deltájánál fekszik. A város gyors gazdasági fejlődésen ment keresztül. A második térség *Hubei Province* a *Yangtze* és a *Han* folyók között fekszik. 7,5 milliós lakosság tartozik alá, ez is a fejlett városok közé tartozik. A harmadik térség *Guizhou*. Falusi lakossággal rendelkezik, főleg vidéki, szegényebb térség. 2,9 millió lakos tartozik hozzá.

Ezek a közép szintű bíróságokon részt vehetnek természetes és jogi személyek is. Az adatok alapján a fejlett régiók peres esetek nagyrészt jogi személyek ügyei adják ki, míg ez az arány megváltozik a fejletlenebb régiókban, ahol kevesebb jogi személy van jelen.

A tanulmány kimutatja, hogy az ügyvédi képviselet nagyobb arányban van jelen a fejlettebb területeken. Körülbelül 90%-os az ügyvédi képviselet *Guangdong* területén. Főleg felpereseket képviselik, akiknek a legnehezebb dolguk, hogy eljuttassák az ügyet a bírósági tárgyaláshoz. A jogi képviselők iránt az igény hatalmas, viszont földrajzi eloszlásuk nem egyenlő az országban. A nagyobb nyereség érdekében a nagy városokra koncentrálódnak. A Legfőbb Bíróság 1999-ben elrendeli az egész országra kiterjedő hálózat kialakítását, ez a szegény régiókban lassan történik meg.

²⁸ ZHENG 1988, 473-524 p.

Másik nagy különbség a bírák aránya és képzettsége a különböző bíróságokon. A fejlettebb régiókban magasan képzett bírák dolgoznak, viszont számuk igen alacsony a különböző jogi asszisztensekhez képest. A fejletlenebb régiók nagy számú bírói közösséggel bírnak, viszont nagyon kevesüknek van jogi végzettségük. A bírók képzettsége a reformok gyakorlatba való átültetését is megkönnyítik, ezt bizonyítja az, hogy *Guangdong* területén több reformot hajtottak végre, mint *Guizhou* területén.

A tárgyalást és a tárgyalásra való előkészületek próbálját gyorsítani, ami a fejlettebb régiókban azt eredményezte, hogy a dokumentálást követő 35 napban az esetek 56%-át sikerült lezárniuk. A fejletlenebb területeken sokkal inkább a tradicionális eljárásmodot követik, ami jóval megnöveli az eljárás idejét.

Az 1990-es évek elején a bíróságok átálltak arra a rendszerre, ahol a peres feleknek kell a bizonyítékokat megkeresniük és bemutatniuk a tárgyaláson. Ez a rendszer a bírói leterheltséget csökkenti és így a bíróknak csak a döntéshozatalra kell fókuszálniuk. A fejletlenebb területeken az a reform 90-es évek második felében történt meg. Az újítás ellenére vannak ügyek, ahol a bíróság által felkutatott bizonyítékokat is használnak. A korrupció kiszorítására hozták létre.

A tanulmány megvilágítja azokat a hiányosságokat, amik jelenleg is jellemzőek a kínai jogrendszerre. Az aránylag kevés jogi képviselő, jogász megnehezíti mind a bíróság, mind a peres felek dolgát. Továbbá kiemeli a tanulmány fontosságát, hogy valós képet tükröz, míg a kínai kormány sokszor igyekszik torzítani ezen a képen.²⁹

A tanulmány a kínai jogrendszer számos hiányosságra rávilágít és rengeteg kérdést válaszol meg és tesz fel. Fontos kiemelni, hogy ez a tanulmány 1990-es évek adatai alapján készült el, amelyek a mai adatokkal nem feltétlenül egyeznek, viszont számos olyan tény is megemlít, melyek nem csak Kínára, de bármelyik országra ráilleszhető. Egy új jogszabály, törvény vagy éppen egy új jogrendszer létrehozásánál a legfontosabb annak a gyakorlatba való beemelése és használata. Ez a „beépítés” akkor a leggyorsabb, ha az adott területen az infrastruktúra és a bíróságok szakmai képzettsége megegyezik. Kína esetében, ahogyan a tanulmány is rámutat, ezek a területi különbségek hatalmasok. A szegényebb és az infrastruktúrában elmaradott területek nem képesek az új szabályokat beépíteni, olyan ütemben mint a fejlettebb régiókban, emiatt a bíráskodás eltérő lehet egyes területeken. A területi különbségek eltörlése egy kisebb országban (pl. Magyarország) egyszerűbben és gyorsabban megvalósítható, viszont Kína hatalmas területe miatt ez egyáltalán nem ilyen egyszerű. Kínának elsősorban a legnagyobb feladata a területi különbségek csökkentése, ezáltal a jogrendszer fejlesztése és kiépítése is gyorsabban végbe mehet.

Összegzés

A kínai jogrendszer kuszaságát elsősorban az ország méretének köszönheti és az emiatt kialakult kultúrák, vallások, hagyományok, gazdasági különbségek miatt. Kína mára gazdaságilag és népességileg is a világ vezetőhatalmai között van, emiatt igen fontos egy átlátható és működő jogrendszer kialakítása. Mivel Kína későn vette észre jogrendszerének hiányosságait és ezeket az elmúlt félszázadban próbálta megoldani, így továbbra is vannak hiányosságai.

Jelen tanulmány alapján kijelenthető, hogy a kínai hagyományok ma is (főleg az elmaradottabb helyeken) fontos szerepet kapnak. A XX. században létrejött kormányhatalom ma is nagy hatást gyakorol az igazságszolgáltatásban, ez mutatja, hogy a hatalmi ágak teljes szétválasztása még nem ment végbe.

A Kommunista Párt által létrehozott közutalat a jogászai szakmával szemben, hosszú évtizedekre lökte vissza a jogászai társadalom fejlődését mind szakmailag, mind az oktatásban.

²⁹ WOO, MARGARET Y. K. - WANG YAXIN: *Civil Justice in China. An Empirical Study of Courts in Three Provinces*. American Journal of Comparative Law, Vol. 52, No4. (2005) 911-940 p.

Ezek a jelek leginkább a fejletlen területeken köszön vissza, ahol ma is sok az olyan bíró, akinek nincsen jogász képzettsége.

Másik probléma, hogy saját jogrendszert és szabályokat készítsenek, vagy már egy meglévő jogrendszer szabályait építsék be saját rendszerükbe. Már említettem, hogy a kínai alkotmány a német jogrendszer mintájára készült, viszont a bírósági rendszer számára a precedens jog és rendszer bevezetése megoldást jelenthet a hosszú perek lerövidítésére. Továbbá az egyszerűbb jogrendszer egy laikus számára is érthetőbb lenne, így kevesebb szakmai tudás is elég egy per megnyeréséhez.

A Kínában végrehajtott reformokat nem mindenhol sikerült megfelelően végrehajtani, továbbá több olyan reformot is végrehajtottak, ami később nem lett működőképes. A reformokat sokszor a negatív visszajelzések ellenére is végrehajtották. Illetve sok elavult tulajdonság továbbra is él a kínai igazságszolgáltatásban, például: kivégzések, kínvallatások.

A kínai jog és igazságszolgáltatás talán legnagyobb problémája a korrupció. Már a Kommunista Párt idején létrejött, hiszen ekkor a párt emberei voltak a bíróságok élén. Ma a politikai hatás továbbra is érződik, de emellett a magánjogi ügyek peres felei sokszor használják kapcsolati rendszerüket a kedvező ítélet reményében. A korrupció miatt sokan a helyi maffia vezérhez mennek az ügy lefolytatására, ez növeli a maffia befolyását az ország lakosságára.

Az elmúlt évszázad eseményei és az utánuk végbemenő fejlődés nem hagyható figyelmen kívül. Kína jogrendszere nagyszerű fejlődésen ment keresztül és még messze a vége. Ezt a fejlődést véleményem szerint a nemzetközi cégek és kapcsolatok gyorsítani fogják a gazdaságilag fejlett városokban, viszont nagyon fontos, hogy az elmaradott régiókban is ugyanúgy tudják használni a jogrendszer szabályait. Ha a jogrendszer használata mindenhol egységes és használható lesz mindenki számára, akkor Kína jogrendszere elérte azt az állapotot, amit már rég elérhetett volna, ha nincsen a Kommunista Párt.

Bibliográfia

Cohen, Jerome Alan: *Reforming China's Civil Procedure. Judging the Courts*. The American Journal of Comparative Law, Vol. 45, No. 4. (1997) p. 793-804

Lee, Luke T. – Lai, Whalen W.: *A kínai jogi gondolkodás főbb irányai. A konfucianus, legalista és buddhista hagyomány*. In: Varga Csaba (szerk): *Összehasonlító jogi kultúrák*. Osiris.- Budapest, 2000. p. 179-194

Woo, Margaret Y. K. – Wang Yaxin: *Civil Justice in China. An Empirical Study of Courts in Three Provinces*. American Journal of Comparative Law, Vol. 52, No. 4. (2005) p. 911-940

Zheng, Henry R.: *The Evolving Role of Lawyers and Legal Practice in China*. American Journal of Comparative Law, Vol. 36, Issue 3. (1988) p. 473-524

Badó Attila (szerk.): *A jogrendszerek világa, Jogi alapismeretek*. szerk. Pro Talentis Universitas.- Szeged, 2020.